

Poverty-Aware Social Work Paradigm: An Assessment Based on the Critical Theory and Anti-Oppressive Approach

Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigması: Eleştirel Teori ve Baskı Karşıtı Yaklaşım Temelinde Bir Değerlendirme

İrem ARSLANTATAR (1)

Cited/Atıf: Arslantatar, İ. (2022). Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigması: Eleştirel Teori ve Baskı Karşıtı Yaklaşım Temelinde Bir Değerlendirme, *Uluslararası Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 2 (2), 221-240.

ABSTRACT

The poverty problem is one of the main focuses of social work profession and discipline. Critical Theory and Anti-Oppressive Approach which are frequently addressed in social work theory and practice have already developed various forms of practice regarding poverty. The harmonization of these forms of practice to the area of poverty with their philosophical (ontological, epistemological, axiological) and practice-based components has been realized through the Poverty-Aware Social Work Paradigm whose main points were determined by an Israeli social work academician Michal Krumer-Nevo. The research on this paradigm in the international literature is seminal but limited. The fact that no studies could be accessed in the social work literature on Poverty-Aware Social Work Paradigm has been a factor for the creation of this study. The purpose of this study is to answer the questions, "What is the approach of Critical Theory and Anti-Oppressive Approach which form the basis of Poverty-Aware Social Work Paradigm towards the poverty problem?", "What is the approach of Poverty-aware Social Work Paradigm towards the poverty problem and what are the factors which created this paradigm?", and "What are the factors which make Poverty-Aware Social Work Paradigm important and original in regards to social work profession and discipline?". It is believed that this study which deals with the Poverty-Aware Social Work Paradigm in a holistic way is going to contribute to the theory and practice repertoire of social work theory in addition to the national literature

ÖZET

Yoksulluk sorunu, sosyal hizmet mesleğinin ve disiplininin temel odaklarından biridir. Sosyal hizmet teori ve uygulamasında sıklıkla üzerinde durulan Eleştirel Teori ve Baskı Karşıtı Yaklaşım, yoksulluk konusunda çeşitli uygulama biçimlerini halihazırda geliştirmiş durumdadır. Bu uygulama biçimlerinin felsefi (ontolojik, epistemolojik, aksiyolojik) ve uygulamaya dönük bileşenleriyle yoksulluk alanına harmonize edilmesi, İsraili bir sosyal hizmet akademisyeni olan Michal Krumer-Nevo'nun ana hatlarını belirlediği Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigması ile olmuştur. Bu paradigma ile ilgili uluslararası literatürde yer alan çalışmalar ufuk açıcı, ancak sınırlıdır. Ulusal sosyal hizmet alan yazınında ise Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigması ile ilgili herhangi bir çalışmaya ulaşılamıyor olması bu çalışmanın oluşturulmasında bir etken olmuştur. Çalışmada, "Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigmasının temellendiği Eleştirel Teori'nin ve Baskı Karşıtı Yaklaşımın yoksulluk sorununa yaklaşımı nasıldır?", "Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigmasının yoksulluk sorununa yaklaşımı nasıldır ve bu paradigmayı ortaya çıkaran faktörler nelerdir?", "Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigmasının temel bileşenleri (ontolojik, epistemolojik, aksiyolojik) ve uygulamaya dönük nelerdir?" ve "Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigmasını sosyal hizmet mesleği ve disiplini açısından önemli ve özgün kılan özellikleri nelerdir?" sorularının yanıtlanması amaçlanmaktadır. Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigmasının bütüncül bir şekilde ele alındığı bu çalışmanın; ulusal literatürün yanı sıra, sosyal hizmet teori ve uygulama repertuarına da katkıda bulunacağına inanılmaktadır

ARTICLE HISTORY

Received :08.09.2022
Accepted :25.09.2022
Published :30.09.2022

KEYWORDS

Critical theory, Anti-oppressive approach, Poverty-aware social work paradigm, Poverty, Social work

MAKALE TARİHİ

Geliş :08.09.2022
Kabul :25.09.2022
Yayımlama :30.09.2022

ANAHTAR KELİMELER

Eleştirel teori, Baskı karşıtı yaklaşım, Yoksulluğa duyarlı sosyal hizmet paradigması, Yoksulluk, Sosyal hizmet

¹ Doktora Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, irem.arslantatar95@gmail.com, 0000-0003-2239-3717

GİRİŞ

“Kölelik ve apartheid gibi, yoksulluk da doğal değildir. İnsan yapımıdır ve insanların eylemleriyle üstesinden gelinbilir ve ortadan kaldırılabilir. Yoksulluğun üstesinden gelmek bir hayırseverlik hareketi değildir. Bu bir adalet eylemidir. Temel bir insan hakkının, haysiyet hakkının ve insana yakışır bir yaşam hakkının korunmasıdır. Yoksulluk devam ederken, gerçek bir özgürlük yoktur.”

Nelson Mandela

Yoksulluk, farklı toplumlarda farklı aktörler tarafından tanımlanan ve inşa edilme biçimlerine göre farklılık gösteren teorik ve pratik boyutlara sahip, normatif, ideolojik ve tartışmalı bir sosyal sorundur (Lister, 2004). Bireylerin ve toplumların yaşamını her alanda çevreleyen yoksulluk sorunu, her zaman sosyal hizmet mesleğinin ana odaklarından biri olmuştur. Yaklaşık yüz yıldan uzun bir süreçte yoksulluğun azaltılması ve toplumdaki ekonomik fırsatların artırılması, sosyal hizmet mesleğinin sosyal adalet misyonu için önemli bir temel oluşturmuştur. Yoksulluğun azaltılması için kapsamlı bir anlayışa ve eyleme sahip olma isteği, evrensel “teorik” bir sosyal hizmet kavramıdır. Teorik boyutta; sosyal hizmet uzmanlarının yoksulluk yaşayan birey adına çalışmasının, toplumsal adaletsizliğe ve baskıya meydan okumasının yoksulluğun arka planındaki nedenlerin farkında olmaksızın gerçekleştiği ifade edilmektedir (Gil, 1998). Yoksullukla mücadelede ise gerçeklik bambaşka bir hikâye üzerinde temellenebilir. Oysa arka planını kavrayamadığımız ve duyarlılık geliştiremediğimiz bir sosyal sorun olarak yoksullukla nasıl mücadele edebiliriz ya da yoksulluk sorununu aşamaz olarak gördüğümüzde bu soruna nasıl meydan okuyabiliriz? Böyle bir bağlam içinde sosyal hizmetin amaçlarından biri, daha uyanık, daha bilinçli ve daha eylem odaklı olmaktır (İçağasıoğlu Çoban ve Buz, 2008).

Bu odaklanmayla bir meslek ve disiplin olarak sosyal hizmetin politik doğasına bağlı kalması, yoksullukla ilgili bakış açısını yeniden konumlandırması, yoksullukla ilişkili politikalara, araştırmalara ve uygulamalara hâkim olan baskın söylemlere karşı bir duruş benimsemesi önemli bir zorunluluktur. Son dönemde sosyal hizmette yoksulluk konusuna ve yoksul bireylerle çalışmaya artan bir ilginin varlığı bu zorunluluğu karşılayacak eylemler dizisi için bir çıkış noktası sayılabilir (Saar-Heiman vd., 2017). Nitekim sosyal hizmet teori ve uygulamasında sıklıkla üzerinde durulan Eleştirel Teori ve Baskı Karşıtı Yaklaşımın politik arena tarafından şekillendirilen ve bu yönde hedefler belirleyen uygulama biçimlerini halihazırda geliştirdiği de bir gerçektir. Bu uygulama biçimlerinin felsefi (ontolojik, epistemolojik, aksiyolojik) ve uygulamaya dönük bileşenleriyle yoksulluk alanına harmonize edilmesi ise, İsraili bir sosyal hizmet akademisyeni olan Michal Krumer-Nevo'nun bir model olarak ana hatlarını ortaya koyduğu “Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigması” ile mümkün olmuştur. Bu paradigma ile ilgili uluslararası literatürde ulaşılabilen çalışmalar ufuk açıcı ancak sayısal olarak sınırlıdır. Bir diğer yönden, ulusal sosyal hizmet alan yazınında Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigması ile ilgili herhangi bir çalışmaya ulaşılamıyor olması, bu çalışmanın oluşturulmasında bir etkidir. Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigmasının bütüncül bir şekilde ele alındığı bu çalışmanın; ulusal literatürün yanı sıra, sosyal hizmet teori ve uygulama repertuarına da katkıda bulunacağına inanılmaktadır.

Bu çalışma; “Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigmasının temellendiği Eleştirel Teori'nin ve Baskı Karşıtı Yaklaşımın yoksulluk sorununa yaklaşımı nasıldır?”, “Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigmasının yoksulluk sorununa yaklaşımı nasıldır ve bu paradigmayı ortaya çıkaran faktörler nelerdir?”, “Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigmasının temel bileşenleri (ontolojik, epistemolojik, aksiyolojik ve uygulamaya dönük) nelerdir?” ve “Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigmasını sosyal hizmet mesleği ve disiplini açısından önemli ve özgün kılan özellikleri nelerdir?” sorularını yanıtlamayı amaçlamaktadır.

Bu sorular bağlamında çalışmanın ilk bölümünde; sosyal hizmet mesleğinin ve yoksulluğa duyarlı paradigmanın şekillenmesinde önemli bir rol oynayan Eleştirel Teori'nin; ikinci bölümünde ise Baskı Karşıtı Yaklaşımın yoksulluk sorununa nasıl bir yaklaşım ortaya koyduğu açıklanmaya çalışılmaktadır. Üçüncü bölümde, Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet

Paradigmasının yoksulluk sorunu açısından nasıl bir yaklaşım benimsediğine ve paradigmayı ortaya çıkaran faktörlere değinilmektedir. Dördüncü bölümde, Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigmasının, paradigmayı oluşturan temel bileşenler odağında bir analizi sunulmuştur. Dördüncü bölümde aynı zamanda, Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigmasının sosyal hizmet uygulamasına yansımaları içeren beş adımdan oluşan bir rehber sunulmuştur. Son olarak, sonuç ve öneriler bölümüne yer verilerek çalışma sonlandırılmıştır.

1. ELEŞTİREL TEORİ VE YOKSULLUK

Eleştiri kelimesi en temelde incelemeyi, sınamayı ve yargılamayı içermektedir (İçağasioğlu Çoban ve Buz, 2008, s.72). Eleştiri, anlamsal açıdan olumsuz algılansa da amaç, tüm toplumsal pratiklerin çıkış noktalarını göstermeye çalışmaktır. Eleştirel Teori'nin temel sorunu, yeni bir epistemoloji geleneği yaratarak bu gelenek aracılığıyla toplumsal sorunları politik, sosyolojik, tarihsel, felsefi ve kültürel düzlemlerde tartışmaktır. Bu tartışma kültürünün amacı ise toplum içindeki herhangi bir bireyin kendisiyle, diğer bireylerle, nesnelere ve doğayla kurduğu baskı ve otorite çerçevesinde örgütlenen güç, sömürü ve tahakküm ilişkilerini teorik bir önderlikle yapısal açıdan dönüşüme uğratarak (güç ve tahakküm ilişkilerini bilinç düzeyine çıkararak) özgür bir toplum istemi yaratmak ve bu yolla özgürleşimin yolunu açmaktır (Gülenç, 2015, s.83).

Eleştirel teorisyenler, toplumsal çıkarların, çatışma ve çelişkilerin düşüncede nasıl ifade edildiği ve bunların tahakküm sistemlerinde nasıl yeniden üretildiği üzerinde durmuşlardır. Bu bağlamda; eleştirel teorisyenlerin iki temel amacı vardır. Bu amaçlardan birincisi, özgürleşmeyi ve aydınlanmayı, bireylerin gizli zorlamaların farkına varmasını sağlamayı ve böylece onları bu zorlamalardan kurtarıp doğru çıkarlarının nerede olduğunu belirlemelerini sağlayacak bir yere getirmektir. İkincisi ise, bireyleri en azından kısmen kendi kendilerine dayatmış oldukları bir zorlamadan, bilinçli insan eyleminin kendi kendini engellemesinden kurtarmaktır (Geuss, 2002, s.11).

Eleştirel Teori, insanların koşulları değiştirmesine ve kendileri için daha iyi bir dünya kurmasına yardımcı olmak, kısacası maddi dünyanın gerçek yapılarını açığa çıkarmak için "yüzyeğin illüzyonları" ötesine geçen eleştirel bir sorgulama sürecidir (Kartal, 2021, s.197). Bu bağlamda eleştirel teori; (a) Pozitivizme karşıdır, (b) daha iyi bir gelecek olasılığının geçmiş ve şimdiyle iç içe olduğunu kabul eder, (c) determinizmden sakınır, (d) baskının yapısal olduğunu tartışır ve (e) bu baskı yapılarının insanların yanlış bilinçlilikleri sayesinde ilerlediğini düşünür.

Eleştirel teori açısından "yoksulluk" sorunu, insani bir boyutu da içerir. Çünkü yoksulluk meselesi aynı zamanda bir sosyal adalet meselesidir. Bu meselenin ele alınışı baskının kökenini kavrama ve bilinç artırma ile yakından ilişkilidir. Eleştirel teori aracılığıyla yoksulluk yaşayan bireylerin deneyimledikleri sorunların nedenlerini anlamalarının yanı sıra, geliştirilecek sosyal hizmet müdahalelerinin "eylemci" odakta gerçekleştirilmesi sağlanır (İçağasioğlu Çoban ve Buz, 2008, s.86).

Sosyal hizmet açısından eleştirel teori, sosyal hizmet mesleği ile yoksulluk arasındaki ilişkinin araştırılmasında daha az başvurulan, ancak yine de önemli teorik paradigmaları birbirine bağlayan temel bir teoridir (Stoeffler, 2019, s.24). Sosyal hizmet açısından eleştirel teoriyi doğuran temel mesele; sosyal hizmet mesleğinin, yoksulluk ve yoksulluğun ortaya çıkardığı eşitsizlik durumuna karşı yalnızca yardım odaklı çalışmaktan ve müracaatçıların eşitsiz ve baskıcı bir topluma uyum sağlamasını sağlamaktan daha fazlası olabileceğine veya olması gerektiğine dair inançtır (Ferguson ve Woodward, 2009). Bu noktada, "yapısal tahakküm ile bireysel öz-sınırlamalar arasındaki bağlantıların tanınması" ve "bireysel ve toplumsal değişim için olanakların tanınması" yoksullukla ilişkili iki önemli kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Fook, 2002). Ancak, sosyal hizmet mesleğinin yoksulluğun temel nedenlerini ve yoksulluğun önlenmesine yönelik yöntemleri anlamlandırmada yetersiz kaldığı, mesleki bürokratikleşmenin yoksullukla ilişkili sorunlara yaklaşımı dikotomik hale getirdiği de vurgulanmaktadır (Stoeffler, 2019, s.24). Bu dikotomiye meydan okumak, bireyselliğin yarattığı statükodan sosyal sorumluluğa doğru evrilmek sosyal hizmet açısından eleştirel teorisinin temel bir ilkesidir.

Sosyal hizmet açısından eleştirel tezinin kapsadığı bir dizi yaklaşım, yoksulluk gibi sosyal sorunlar için yapısal ve politik bir açıklama geliştirme ve bu sorunlara çözüm bulma arayışı içinde ortaya çıkmıştır (Albayrak, 2021, s.388). Öte yandan, son on beş yıllık süreçte sosyal hizmet mesleği açısından yoksulluk yaşayan bireylerle çalışmaya yeniden artan bir ilginin varlığından da söz edilmesi bu savı destekler niteliktedir (Saar-Heiman vd., 2017). Bu artan ilgide ön plana çıkan nokta, mesleğin politik doğasını ve yoksulluk olgusunu tanıyan bir bakış açısının sunulmasının yanı sıra daha yeni uygulama biçimlerinin, eleştirel (Forde ve Lynch, 2013; Garrett, 2002; Parrott, 2014; Sheedy, 2012); baskı karşıtı (Strier ve Binyamin, 2010; Ward, 2009) veya yoksulluğa duyarlı (Krumer-Nevo, 2016) sosyal hizmet modellerine yansımış olmasıdır.

Bilindiği gibi özellikle yoksulluk alanında çalışan sosyal hizmet uzmanları, toplumun güç odaklarınınca en savunmasız bırakılmış üyeleriyle ilişki kurar ve buna bağlı olarak bir dizi karmaşık sosyal sorunla karşı karşıya kalır. Sosyal hizmet uzmanlarının yoksulluk konusunda çalışırken benimseyebileceği duruş sosyal adalete, toplumun güçlendirilmesine ve insan haklarına vurgu yapan eleştirel bir bakış açısına duyulan ihtiyacı ön plana çıkarır (Ife, 2012).

Sosyal hizmet uzmanları belirli kavramsal ve uygulama çerçevesinin dışına çıkmadan yoksulluk yaşayan birey, grup ve toplumlarla eleştirel bir temelde çalışmak için yenilikçi yollara başvurabilir. Bu yollardan biri sosyal hizmet uzmanının kolektif eylem sürecine aktif bir özne olarak katılması, "aktivist" yönünü ön plana çıkarması ve bu yolla yoksulluğa ilişkin hegemonik söylemlere karşı bir duruş benimsemesi olabilir. Örneğin; Forde ve Lynch (2014), egemen söylemlere meydan okuyan, eşitsizlik ve adaletsizliğe karşı koyan, toplumsal düzeylerde değişim yaratmak için çalışan sosyal hizmet uzmanlarının yoksulluk alanında çalışmasının, toplumla çalışmaya aktif katılım sürecinin vurgulandığı kolektif eylem biçimlerini (yaratıcı aktivizmi) içermesi gerektiğini ileri sürmüştür.

Bir diğer yandan, yoksulluk alanında çalışmak, sosyal hizmetin sosyal adalet ilkesinden ve sosyal olarak adil bir dünya yaratmak için çalışmaktan bağımsız olarak ele alınamaz (Sheedy, 2012). Adil bir toplum yaratılması fikriyle ilişkili olarak, sosyal hizmet teori ve uygulamasının yoksulluğa daha fazla odaklanan bir hale nasıl gelebileceğinin tartışılması önemlidir. Bu noktada sosyal hizmet uzmanlarının, yoksulluk deneyimine sahip bireyleri yoksullukla mücadele eylemlerine tam olarak dahil etmesi, yoksulluğun etkisini inceleyen eleştirel odaklı araştırmalara duyulan ihtiyacın farkında olarak bu yönde akademik çalışmalar ortaya koyması, yoksulluğu ele alan ağlar oluşturmak için yaratıcı çalışmalar yapması, yoksulluğa karşı oluşturulacak kampanyaların, kolektif ve koalisyon temelli çabayı içerecek şekilde düzenlenmesini sağlaması, bunları yaparken özellikle örgütsel düzeyde bilgi uçurma (whistleblowing)² olasılığı dikkate alması ve en temelde yoksulluk yaşayan bireylerin sosyal refah haklarını ön plana çıkarması gereklidir (Garrett, 2002).

Görülebileceği gibi eleştirel teori, sosyal hizmet uzmanlarının yoksulluk konusuna daha kapsamlı bir şekilde odaklanmasında ve sosyal hizmet disiplin ve mesleğinin yoksullukla ilişkili bakış açısının şekillenmesinde merkezi bir yere sahiptir. Öte yandan eleştirel sosyal hizmet teorisi, baskı karşıtı yaklaşım gibi özgürleştirici yaklaşımların birçoğunu kapsamaktadır. Baskı karşıtı yaklaşımda da eleştirel tezinin kapsadığı diğer yaklaşımlarda olduğu gibi, eleştirel düşünme aracılığıyla bireylerin karşılaştığı yoksulluk gibi sorunların daha geniş bir bağlamda analiz edilmesi ve sosyal adaletin sağlanması hedefi doğrultusunda özgürleştirici ve dönüştürücü bir uygulama ortaya koyma çabası hakimdir (Albayrak, 2021, s.384). Bu bağlamda baskı karşıtı yaklaşımın yoksullukla ilişkili temeline kısaca yer vermek önem arz etmektedir.

² Whistleblowing, İngilizce 'de "ıslık/düdük çalma" anlamına gelir ve örgüt içindeki bilgiye ulaşma pozisyonu olan birinin, herhangi bir zorunluluk olmadan, bilerek ve isteyerek örgütün kontrolü altında bulunan ve örgütü ilgilendiren bir haksızlık veya göz ardı edilemeyecek bir hukuksuzluğu, örgüt içinde veya dışında bu durumu düzeltebilecek yetki ve potansiyele sahip kişi veya kurumlara raporlama ve bildirme davranışdır.

2. BASKI KARŞITI YAKLAŞIM VE YOKSULLUK

Baskı karşıtı yaklaşım özünde; sosyal, politik ve ekonomik yapıların yanı sıra, baskıyı başlatan, sürdüren ve uygulayan sosyal ve psikolojik süreçlerle ilgilidir (Turner, 2011, s.343). Baskı karşıtı yaklaşım, bir dizi teorik yaklaşımı içeren ve bir dizi yöntemden ziyade uygulamaya dönük bilgi sağlayan bir perspektif ve şemsiye terimdir (Campbell, 2003). Baskı karşıtı uygulama ile en yaygın olarak ilişkilendirilen yaklaşımlar arasında “yapısalcı sosyal hizmet, feminist uygulama, ırkçılık karşıtı uygulama, afrosentrik ve yerli halklarla gerçekleştirilen uygulama ve engellilere yönelik uygulamalar yer alır” (Turner, 2011, s. 351). Bu teori ve yaklaşımların tümü, sosyal hizmet disiplin ve mesleğinin sosyal adaleti sağlama hedefi ile yakından ilişkilidir (Healey, 2005).

Yoksulluk alanında sosyal hizmetin sosyal adaleti sağlama hedefi, yoksulluk durumunun baskıladığı sosyal sınıfların diğer sosyal sınıflara karşı korunmasını, gelir eşitsizliğinin giderilmesini, insanlık onuruna yakışır bir asgari refah seviyesinin ve sosyo-ekonomik güvencenin sağlanmasını içerir (Başer vd., 2017). Öte yandan, baskı karşıtı sosyal hizmeti oluşturan yukarıda da sözü edilen teori ve yaklaşımlar kümesi, yoksulluk konusunun daha detaylı ele alınmasına olanak tanımaktadır.

Dominelli (2002, s.28); sosyal hizmet mesleğinin, statükoyu ve tahakküm ilişkilerini destekleyici bir işlev gördüğünü ve bu yolla baskıyı oluşturan süreçlere dahil olduğunu ileri sürmüştür. Sosyal hizmetin, sosyal adaletin sağlanması ve insan refahının artırılması hedeflerinden uzaklaşarak bürokratik hedeflere ulaşmak için kontrol odaklı bir pozisyon benimsemesi, mesleği baskıcı hale getirmektedir (Dominelli, 2002). Baskı karşıtı uygulama, statüko ve tahakkümden olumsuz bir şekilde etkilenen kitleler lehine bir düzen değişimi yaratma yolunu benimsemiş olmasına rağmen, sosyal hizmet uzmanlarının hem bir kamu kurumunda çalışmasının hem de bu kurumların yarattığı bürokrasiye karşı mücadele vermesinin bir paradoksu da açığa çıkardığı savunulmaktadır (Tuncay ve İl, 2006). Ancak, Türkiye’de özellikle bir yoksullukla mücadele yöntemi olarak varlığını sürdüren baskın bir sistem olarak sosyal yardım sisteminde ve bu alandaki uygulamalarda sosyal hizmet mesleğine yönelen baskıları açıklayabilecek örnekler geniş bir yelpazede çeşitlendirilebilir. Örneğin bu baskılar, sosyal yardımların farklı yasal düzenlemeler etrafında sunulması ve yoksulluğun tespitinde objektif kriterlerin olmayışı gibi daha yapısal sorunlarla ilişkilendirilebileceği gibi yine sosyal yardım sistemi içerisinde, sosyal hizmet mesleğinin bilgi, beceri ve değer temeline sahip sosyal hizmet uzmanlarınca sunulabilecek hizmetlerin farklı meslek gruplarından profesyonellerce sunulması gibi mesleki ayırt ediciliği ortadan kaldıran, mesleki özerkliği baskılayan ve aşındıran bir durumla da ilişkilendirilebilir. Bu sorunlar kronikleştikçe hem sosyal hizmet uzmanlarının hem de yoksulluk yaşayan bireylerin kendilerini güçsüzleştiren bu tahakküm ilişkileri yumağından bir çıkış yolu bulması giderek daha da zorlaşmaktadır. Oysa baskı karşıtı uygulama hem sosyal hizmet mesleğindeki hem de toplumdaki baskıyı ortadan kaldırmayı amaçlar (Stoeffler, 2019, s.26). Nitekim, sosyal hizmet uygulamasını baskı karşıtı uygulamaya dönüştüren unsur, sosyal hizmetin güçsüzleştirilmiş gruplara mensup kişilere bireysel destek sunmasının yanı sıra, toplumsal ve politik düzeyde, bu gruplarla ilişkili toplumsal hareketlere aktif bir şekilde katılmasıdır (Tuncay ve İl, 2006, s.64). Baskı Karşıtı Yaklaşım açısından yoksulluk sorununun çözüm sürecinde bireyleri güçsüzleştiren unsurların gün yüzüne çıkarılması, yoksulluğa “yoksulluğun baskıladığı bireylerle birlikte” meydan okunması ve yoksulluğun aşılabileceğine ilişkin bilincin harekete geçirilmesi esastır. Bu bağlamda, yoksulluk alanında baskı karşıtı uygulamanın “yoksulluk karşıtı uygulama” olarak da ifade edilebileceği vurgulanmaktadır (Tuncay ve İl, 2006, s.66).

Buraya kadar olan bölümde Eleştirel Teori ve Baskı Karşıtı Yaklaşımın politik analizler tarafından şekillendirilen ve politik hedefler belirleyen özgürleştirici doğrudan uygulama biçimleri geliştirdiği vurgulanmaktadır. Bundan sonraki bölümde detaylı olarak ele alınacak olan Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigması, Eleştirel Teori ve Baskı Karşıtı Yaklaşımın ana hatlarından yararlanarak özellikle hassas ve yoksul insanlarla çalışmaya uygun olacak biçimde bu ana hatları uyarlamıştır (Krumer-Nevo, 2017, s. 819).

3. YOKSULLUĞA DUYARLI SOSYAL HİZMET PARADİGMASI VE YOKSULLUK

Thomas S. Kuhn tarafından 1970'lerde ün kazandırılmış bir kavram olarak "paradigma", en genel şekliyle bireyin temel inançlarının bir kümesi olarak açıklanmaktadır. Paradigma kavramı, bir yandan kabul görmüş bir model ya da örneği yansıtırken, bir diğer yandan dünyanın doğası (ontolojik nosyonlar), bilginin elde edilme yolları (epistemolojik nosyonlar) ve etik (aksiyolojik nosyonlar) ile ilgili temel ilkelerle ilgilenen ve bu ilkeleri birbirine bağlayan kapsamlı bir temel inançlar dizisi olarak da tanımlanmaktadır (Guba ve Lincoln, 1994; Heron ve Reason, 1997). Bu bağlamda paradigma, bireyin dünyaya ve onun parçaları arasındaki ilişkilere bakış açısını yansıtır (Guba ve Lincoln, 1994, s. 107). Bir diğer tanımlamayla paradigma, felsefi ve kavramsal temelleriyle ortaya konulan sosyal çevreye yönelik ilişkili varsayımların bir bütünü olarak toplumun bireyleri tarafından paylaşılan inanç, değer, teknik ve benzeri unsurların bütününe atıfta bulunur (Kuhn, 1970, s.175). Bu nedenle paradigmlar var olan gerçeklikten ziyade o gerçekliğin anlamlandırılması ve açıklanması sürecine yönelik kavramları üretmede işlevseldir.

Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigması, yoksullukla ilgili mevcut politika, araştırma ve uygulamaya hâkim olan bireyci ve muhafazakâr ideolojinin söylemlerine karşı bir duruş sergilemek ve bu alanda kapsamlı bir teorik çerçeve ortaya koymak amacıyla İsraili bir sosyal hizmet profesörü olan Michal Krumer-Nevo tarafından geliştirilmiştir (Krumer-Nevo, 2016). Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigması, toplumsal yaşamın politik bir arena ve ağır damgalamalardan, statü atfedilmiş sosyal gruplar arasındaki güç ilişkilerinden oluşmuş bir ağ olarak görülmesi gerektiğini savunur. Bu bağlamda paradigma açısından yoksulluk olgusu, bireylerin ve ailelerin yaşamlarını derinden etkileyen "çok boyutlu baskı mekanizmalarının" bir sonucu ve ifadesidir (Lister, 2004). Yoksulluğa Duyarlı Paradigmanın ortaya çıkmasında etkili olan pek çok etkenden söz edilmektedir. Bu etkenler şu şekilde ele alınmaktadır:

1. Yoksulluk konusunun sosyal hizmet uygulamasında bulanıklaştırılması: Dünyanın her yerinde yoksulluk yaşayan bireyler sosyal hizmetin müracaatçı kitlesinin en önemli bölümünü oluşturmaktadır. Yoksulluk yaşayanlar tarafından açık bir şekilde dile getirilmese de bu kişilerin sosyal hizmete yönelmelerinin veya yönlendirilmelerinin ardındaki nedenin genellikle yoksulluk olduğu ileri sürülmektedir (Waldegrave, 2005). Buna rağmen yoksul bireylerle çalışmak, diğer gruplarla çalışmaktan, örneğin göçmen gruplarla çalışmak veya toplumsal cinsiyet konusunda çalışmaktan daha az ilgi görmektedir (Krumer-Nevo vd., 2009). Bu durumun pek çok nedeni olabilir. Örneğin, yoksulluk konusunda çalışmak sosyal hizmet uzmanlarınca, ciddi bir duygusal emeğin yanı sıra çaresizlik, korku, hayal kırıklığı gibi duyguları beraberinde getirebilecek bir süreç olarak görülebilir. Öte yandan yoksul bireylerin karşılaşabileceği ve akut müdahale gerektiren diğer güçlüklerin çözümünün öncelenmesi, aslında bu akut sorunları yaratan ana kaynağın yani çok boyutlu, karmaşık, uzun erimli ve kökten bir dönüşümü gerektiren yoksulluk sorununun ikinci planda kalmasına neden olabilir. Bu durum aynı zamanda, yoksulluğun uygulamadaki görünürlüğüne bulanıklaşması ya da odak kayması anlamına gelebilmektedir.

2. Yoksulluk konusunun sosyal hizmet uygulamasında normalleştirilmesi: Sosyal hizmetin müracaatçı kitlesinin büyük bir kesiminin yoksulluk içinde yaşaması, yoksulluğu "normal" ve "doğal" hale getirmektedir. Bu nedenle yoksulluk bir sorun olarak değil, yalnızca bağlama ait, basit müdahalelerle çözümlenebilecek bir durum olarak algılanmaktadır (Krumer-Nevo vd., 2009). Bu durum yoksulluk sorununun önlenmesine veya ortadan kaldırılmasına yönelik hizmetlerin geliştirilmesinin önünde bir engeldir. Örneğin; Türkiye'de sosyal hizmetlerin ve sosyal yardımların sunumu açısından değerlendirildiğinde, yoksulluğun "aynı ve nakdi yardımlarla" çözümlenebilecek "doğal bir durum" olarak görülmesi, yoksulluk kısır döngüsü içinde yer alan kişilerin bu döngüden çıkabilmelerini sağlamaktan ziyade, yoksulluğun kuşaktan kuşağa aktarıldığı ve sürdürüldüğü bir sisteme dönüşümünü hızlandırmıştır. Hak temelli yaklaşım açısından değerlendirildiğinde ise, sosyal yardımların yoksul bireylerin birer özne olarak görülmesi ile tezatlık oluşturduğu, bireyleri pasifleştirdiği ve sosyal hizmetin güçlendirme yaklaşımıyla da çeliştiği söylenebilmektedir (Başer ve Kıriloğlu, 2020, s. 1489).

3. Sosyal hizmet mesleğinin yoksulluğun merkezinden kaçışının, yoksulluk yaşayan insanların bakış açısındaki merkeziliğiyle tezatlık oluşturması: Sosyal hizmet uzmanları, yoksulluk yaşayan bireylerin mevcut sıkıntılarının özünde psikolojik, bilişsel veya davranışsal güçlükler olduğuna inanırken, yoksulluk yaşayan bireyler mevcut sıkıntılarının özünde ekonomik güçlüklerin olduğunu düşünebilmektedir (Krumer-Nevo vd., 2006). Bu durum düşünsel temelde tutarlılık açısından bir tezatlık oluşturmaktadır. Bu açıdan bakıldığında; sosyal hizmet uzmanları, bireylerin karşılaştıkları güçlüklerle yoksulluk arasındaki karmaşık bağlar ve durumun ortaya çıkardığı yapısal bağlam konusunda farkındalığa sahip olmalıdır. Örneğin; kadınlar tarafından deneyimlenen yoksulluğun, şiddet, travma vb. süreçlerle ilişkili olabileceğini göz önünde bulundurarak kadın yoksulluğunun farklı tezahürlerinin yarattığı baskıya karşı yoksulluk yaşayan kadınları güçlendirici bir feminist sosyal hizmet uygulaması ortaya koyabilmelidir.

4. Sosyal hizmetin “statüko” karşısında oynadığı rolün “nesnellik”, “hakikat”, “profesyonellik” ve “kanıta dayalı” gibi kelimelerle gizlenmesi: Gerek akademik bir disiplin gerekse bir meslek olarak sosyal hizmet, statükoyu güçlendirebilen veya ona meydan okuyabilen, baskın söylemlere katkıda bulunabilen veya bu söylemleri yıkabilen bir sosyal mekanizma olarak rol oynamaktadır. Sosyal hizmetin statüko karşısında oynadığı bu rol, “nesnellik”, “hakikat”, “profesyonellik” ve “kanıta dayalı” gibi kelimelerle gizlenmektedir (Krumer-Nevo, 2017, s.811). Özellikle son dönemde, sosyal hizmetin teorik temelinde ve uygulamaya dönük olarak yoksullukla ilgili ortaya konulan çalışmalarda “niceliksel göstergelerin ve standart testlerden elde edilen verilerin” daha fazla dikkate alınmasına artan eğilimin varlığı göz önünde bulundurulduğunda, yoksulluğun yapısal olarak analiz edilmesi, yoksulluk yaşayan bireylerin anlatılarına odaklanması “geleneksel”, “keyfi”, “şeffaflıktan ve bilimsellikten uzak” olarak değerlendirilebilmektedir. Bu durum yoksulluğun yarattığı baskının ve sosyal hizmetin bu baskı karşısında oynadığı özgürleştirici rolün açığa çıkarılmasının önünde bir engeldir. Oysa sosyal hizmet, mesleğin “pozitivist-ampirik bir epistemolojinin” eleştirilmeden benimsemesine meydan okumalı ve güç ilişkilerini vurgulamalıdır.

5. Sosyal hizmet uzmanlarının yoksulluk yaşayan bireylere maddi yardım sağlamayı “gerçek” veya “mesleki” bir uygulama olarak görmemesi, paradigmanın oluşmasını etkileyen bir diğer faktördür (Krumer- Nevo ve Lev-Wiesel, 2005; Krumer-Nevo vd., 2009). Örneğin bu durum, sosyal yardımların sağlanmasında kararların sosyal hizmet uzmanının profesyonel kanaatinden ziyade bürokratik kontrol mekanizmaları tarafından alınması ve böylelikle sosyal hizmet uzmanının mesleki özerkliğinin engellemesiyle ilgili olarak ortaya çıkabilir (Başer ve Akçay, 2019). Bir diğer yandan maddi yardım sağlamak, sosyal hizmet uzmanları tarafından mesleğin temel bir amacı olarak değil, bireysel bir ahlaki zorunluluk gibi hissettirebilir. Bu bireysel sorumluluk duygusu da uzmanların yoksullukla mücadeleyi rutinleştirilen ve normalleştirilen bir süreç olarak düşünmesine yol açabilmektedir. Bununla bağlantılı olarak yoksulluk alanında çalışan sosyal hizmet uzmanlarının maddi yardım sağlamayı, güçlendirici ve aktif çalışmayı gerektiren iş tatmininin bir parçası olarak görmeyişi de bu durumu etkileyebilmektedir (Başçılar ve Taşçı, 2018, s.334). Oysa insani hizmetlere odaklanan sosyal hizmet mesleğinin amacı yoksulluk yaşayan, ezilen ve hassas durumdaki bireyleri güçlendirmek, iyilik hallerini artırmak ve tüm insanların temel insani ihtiyaçlarının karşılanmasında yardımcı olmaktır.

6. Muhafazakâr veya yeni sağ ideolojilerin güç kazanması: Son otuz yıllık süreçte farklı ülkelerde muhafazakâr veya yeni sağ ideolojilerin güçlenmesi, politik söylemde yapısal sorunlardan bireysel sorunlara doğru bir kaymaya yol açmış, bu söylem, sosyal adaletin sağlanmasına yönelik uygulamalardan ziyade bireysel uygulama yöntemlerinin teşvik edilmesini sağlamıştır (Davis ve Wainwright, 2005; Krumer-Nevo vd., 2009). Ayrıca bu durumun sosyal hizmet mesleğinin temelini oluşturan politik güçlerin maskelenmesine (depolitizasyona) yol açtığı da savunulmaktadır. Oysa sosyal hizmet toplumsal düzenin, tarihsel, politik, ekonomik ve kolektif bir inşa sürecinde meydana gelen karmaşık bir etkileşimler ağı olduğunun farkında olan mesleki bir altyapıya sahiptir. Sosyal hizmet aynı zamanda sömürü, tahakküm ve iktidarın diğer kullanım biçimlerinin makro boyutta gerçekliği

dönüştüren ve mikro boyutta gündelik yaşamdaki uygulamalara kadar uzanan etkisinin de farkındadır. Tüm bunların ötesinde sosyal hizmet mesleği, güç odaklarınca yaratılan hegemonik söylemlerin değil, bu söylemlerin baskıladığı birey, grup ve toplumların yanında yer almayı, tahakküme karşı ezilenler lehine sosyal değişim yaratmayı ve böylelikle daha adil, insancıl bir kolektif bilinç ve eylemle eşitsizliklere meydan okumayı amaç edinmiştir. Sosyal hizmetin bu amacından uzaklaşması, özellikle yoksulluk gibi bir baskı ve sorun kaynağının sorgulanmaması, bu sorunun çözümü için geliştirilen yolların işlevsizleştiği, insan onuru ve değerinin yanı sıra sosyal adalet ilkesinin de göz ardı edildiği, kısacası sosyal hizmetin politik bağlamından soyutlandığı anlamına gelir. Bu depolitizasyon süreci; politik-ekonomik bağlamın göz ardı edilmesi şeklinde olabileceği gibi, makro düzeydeki gelişmelere ilgisiz kalma, makro düzeyin günlük yaşam üzerindeki etkilerinin farkında olmama, makro değişiklikler yaratmada isteksiz olma ve sosyal hizmet uygulamasının ontolojik, epistemolojik ve etik temellerini gizleyen ayrı bir bilimsel uzmanlık alanı olarak ele alınması ve “neden, nasıl, hangi amaç için” sorularının politik doğasının irdelenmemesi neticesinde gerçekleşebilir (Krumer-Nevo, 2017, s.811). Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigması yukarıda sözü edilen tüm bu etkenler göz önünde bulundurularak bir dizi temel ilkeye dayanmaktadır. Bu ilkeler şu şekilde sıralanabilmektedir:

a. Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigması yoksulluğu, kişisel bir patolojiden ziyade geniş bir sosyo-ekonomik bağlamda ele alır: Yoksulluk söylemi etrafında şekillenen iki yaklaşım vardır. Bu yaklaşımlardan ilki yoksulluğu, bireysel özellikler, değerler, ahlaki standartlar ve davranışlardan kaynaklanan bir fenomen olarak algılarken, ikincisi yoksulluğu bir dizi politika, yapı ve kurumla bağlantılı sosyal ve politik bir fenomen olarak kabul eder (Alcock, 1997; Lister, 2004). Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigması, yoksulluk içinde yaşayan insanları; barınma, eğitim, istihdam ve sağlık hizmetlerine erişim gibi sosyal yaşamın birçok önemli alanında sınırlı sosyal fırsatlarla aktif olarak mücadele eden kişiler olarak görür. Bu bağlamda Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigması, yoksulluk yaşayan insanları yoksul oldukları için suçlamak ve kişisel davranışlarında değişim yaratmak yani “iyileştirmek” gibi bir amaç gütmmez. Bu paradigmada, toplum içindeki sosyal fırsatların artırılması ve yoksulluk içindeki insanların sosyal haklarını kullanabilmeleri öncelenir (Krumer-Nevo vd.,2011).

b. Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigması yoksulluğu, bireysel ve ailevi sorunların merkezi kaynağı olarak kabul eder: Yoksulluk, bazen davranışsal sorunların (alkol ve madde kullanım bozukluğu gibi) bir sonucu olabilirken, daha çok bu tür sorunların ve davranışların bir nedenidir (Krumer-Nevo vd., 2006; Waldegrave, 2005). Bu nedenle, Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigması; uygun istihdam koşulları, eğitim çerçevesi veya sosyal destek gibi faktörlere duyarlıdır ve kişilerin davranışsal sorunlarının özel bağlamına odaklanır.

c. Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigması yoksulluğun gündelik durumlar üzerindeki etkilerini de değerlendirir: Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigması, yoksulluk içindeki insanların karşılaştığı ekonomik güçlüklerin yalnızca “maddi” boyutuna odaklanmaz. Paradigma, bu güçlüklerin kapsamını ciddi sosyal fırsat (sağlık, eğitim, barınma olanaklarından yararlanamama vb. gibi) ve sembolik sermaye (dışlanma, damgalanma, sesini duyuramama vb. gibi) eksiklikleriyle birlikte genişletir. Bu bağlamda, yoksulluk içindeki insanların günlük kaynaklarını kullanıp kullanamadıklarının yanı sıra, bu durumun kişilerin duygu ve deneyimlerine nasıl yansıdığına değerlendirilmesi önemlidir. Bu nedenle paradigmadaki değerlendirme süreci gıda, eğitim, sağlık, barınma, istihdam vb. kaynakların varlığının değerlendirilmesine ek olarak yoksulluktan kaynaklanan damgalanmanın veya marjinalleştirilme deneyimlerinin de değerlendirilmesini içerir (Krumer-Nevo vd., 2011).

d. Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigması mesleki müdahalenin amaç ve yöntemlerine yoksulluk tanımlarını da dahil eder: Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigması, “şiddetin önlenmesi”, “aile işlevselliğinin geliştirilmesi” gibi tanımlama biçimlerine benzer olarak, yoksulluk içindeki bireylerin maddi, sosyal ve sembolik kaynak eksikliklerini bir değişim ve eylem hedefi olarak konumlandırır. Yoksullukla ilgili sosyal hizmet müdahalelerinin

amacı, hem bireysel hakların savunulması ve gerekli kaynakların sağlanması gibi bireysel stratejilerle hem de savunuculuk, politika uygulaması ve toplumun ekonomik açıdan kalkınması gibi sosyal stratejiler yoluyla gerçekleştirilebilir (Krumer-Nevo vd., 2011).

e. Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigması sosyal adaletin sağlanması için çeşitli uygulama stratejileri benimser: Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigması, sosyal adaletin sağlanması yolunda dört temel strateji belirler. Bu stratejiler; (a) gerçek yaşam bağlamında çalışmayı (Örneğin, bir ofis ortamından ziyade bir ev ortamında veya başka bir doğal ortamda çalışmayı), (b) yoksulluk içindeki bireylerin karşılaşabileceği bürokratik yapı ve işleyişlere karşı proaktif ve sürekli arabuluculuk ve savunuculuk yapmayı, (c) mikro doğrudan uygulamayı makro politika uygulamalarıyla birleştirmeyi ve bu yolla eleştirel bilinç ve sosyal aktivizm becerilerini geliştirmeyi ve (d) yoksulluk yaşayan insanları “ötekiler” olarak gösteren hegemonik söylemlerin farkında olmayı, onların “direnişine katılmayı” ve bu bağlamda eleştirel sosyal hizmet müdahaleleri geliştirmeyi içerir (Krumer-Nevo vd., 2011).

Kısaca, Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigması yoksulluğu, yoksulluğun gündelik yaşamdaki etkilerini sosyo-politik bağlamın yanı sıra uygulamaya dönük bir şekilde ele alarak sosyal hizmetin yoksulluğa bakış açısını genişletmiştir. Bu paradigmanın özneleri, sosyal fırsatlara eşit bir erişim için yoksullukla aktif bir şekilde mücadele eden bireylerdir. Sosyal hizmet uzmanları bu paradigma temelinde çalışırken, yoksullukla mücadele eden özneleri “yoksul” olmaları nedeniyle suçlayıcı bir tavır benimsemez. Tam aksine uzman, yoksulluğu yaratan bireysel ve toplumsal bileşenleri geniş bir perspektifte ele alarak sosyal fırsatlara erişimin önündeki engelleri kaldırmayı amaçlar ve bunu yaparken de yapısal bağlamları ve bireylerin içerisinde bulunduğu durumu göz ardı etmez. Öte yandan paradigma açısından yoksulluk, yalnızca bir maddi kaynak eksikliği olarak ele alınmaz. Yoksulluğa ilişkin marjinalleşme, dışlanma, damgalanma ve sesini duyuramama gibi sembolik sermaye unsurlarını içeren deneyimler ve mücadeleler gerçek yaşamın ve gündelik hayatın ayrılmaz bir parçasıdır. Bu nedenle paradigma günlük yaşam deneyimlerine de odaklanır. Bu paradigmanda yoksulluk yaşayanların yoksullukla mücadelesine katılan sosyal hizmet uzmanları, baskı yaratan mekanizmalar hakkında eleştirel farkındalığa sahip, proaktif olarak çalışabilen ve roller üstlenebilen, aynı zamanda eleştirel sosyal hizmet müdahaleleri ortaya koyabilen aktörlerdir.

3.1. Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigmasının Bileşenleri

Toplumsal yaşamda eylemlerimizi şekillendiren pek çok paradigma söz konusudur ve her paradigma dinamik bir denge halindedir. Paradigmada denge içindeki tüm bileşenler (ontolojik, epistemolojik ve aksiyolojik) karşılıklı olarak birbirini etkileme potansiyeline sahiptir. Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigması da birbiriyle ilişkili bu üç bileşeni (ontoloji, epistemoloji ve aksiyolojiyi) birleştirmeyi ve teori, uygulama ve etik arasındaki çok yönlü ilişkiyi incelemeyi amaçlar (Saar-Heiman, 2019).

Ontolojik bileşende, gerçekliğin şekli ve doğası, epistemolojik bileşende ise bilgi ile ilgili temel inanç sorgulanır. Ontoloji ve epistemolojinin farkında olunması, bireylerin gerçekliğe bakış açısını, buna bağlı olarak bilginin kullanılması, öğretilmesi ve üretim sürecine yönelik faaliyetlerini ve duruşunu etkiler (Guba ve Lincoln, 1994). Aksiyolojik bileşen ise; neyin iyi olduğu, ne kadar iyi olduğu ve iyi olanın iyiyle ne kadar ilgili olduğu yönündeki konumlandırımları etik açıdan sorgular (Schroeder, 2012).

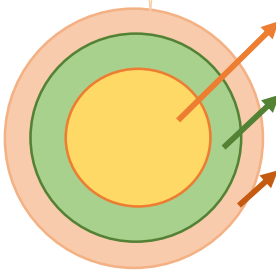
Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigmasının ontolojik bileşeni, “Yoksulluğun doğası nedir?” ve “Yoksul insanların özellikleri nelerdir?” gibi sorulara atıfta bulunurken; epistemolojik bileşeni, yoksulluğa ilişkin genel durumu anlama ve değerlendirme araçlarına atıfta bulunur. Epistemolojik bileşen temelde “Yoksulluk içindeki insanlarla çalışırken ne türden bir bilgiye ihtiyaç duyuyoruz?” sorusu odağında şekillenir. Aksiyolojik bileşende ise, “Sosyal hizmet uzmanları yoksulluk içindeki insanlarla çalışırken kendini etik olarak nerede konumlandırmalıdır?” sorusu ön plana çıkar (Krumer-Nevo, 2016, s.1794). Yoksulluk alanındaki sosyal hizmet uygulaması, sosyal hizmetin herhangi bir uygulama alanında olduğu gibi, derin ontolojik, epistemolojik ve etik temeller tarafından biçimlendirilir; ancak, yoksulluk söz konusu olduğunda bu bileşenler arasındaki etkileşimin ve işleyişin yeterince ele

alınmaması veya göz ardı edilmesi nedeniyle gizli veya belirsiz oluşu, yoksulluk alanını diğer uygulama alanlarından ayıran bir özellik olarak karşımıza çıkar.

Tablo 1.'de üç temel paradigma (muhafazakâr, yapısal ve yoksulluğa duyarlı) açısından yoksullukla ilişkili ontolojik, epistemolojik, aksiyolojik ve uygulamaya dönük bileşenlere yer verilmiştir. Tablo 1.'de, bu çalışmada ele alınan paradigmların en temel özellikleri öz bir şekilde sunulmuştur. Burada yer verilen bilgiler; Ontolojik, Epistemolojik, Aksiyolojik Açıdan ve Uygulama Açısından Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigması başlıkları altında detaylı bir şekilde incelenecektir. Ayrıca Tablo 1.'in hemen altında ve tabloyla bütünleşik bir şekilde Yoksulluk Çarkı sunulmuştur. Yoksulluk Çarkı, ilk olarak Lister (2004) tarafından açıklanmış ve Krumer-Nevo (2017) tarafından Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigması temelinde kavramsal olarak geliştirilmiştir. Geliştirilmiş haliyle Yoksulluk Çarkı, Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigması açısından yoksulluğun maddi, sosyal ve sembolik sermaye eksikliğinin bir bileşimi olarak kavramsallaştırılmasına dayanmaktadır. Ancak şunu belirtmek önemlidir: Yoksulluk Çarkı, İngiltere'de Sosyal Politika profesörü Ruth Lister tarafından 2004 yılında ilk olarak açıklandığı haliyle, yoksulluğun maddi boyutlarının yanı sıra ilişkisel, kültürel, sembolik boyutlarının da dikkate alındığı ve yoksulluk ile yapabilirlikler, eylemler, insan hakları ve vatandaşlık gibi diğer kavramlar arasında önemli bağlantıların kurulduğu bir kavramsallaştırma çalışmasıdır. Her ne kadar bu çalışmada görsel olarak sunulmayacak olsa da Lister (2004)'in ortaya koyduğu ilk haliyle çarkın merkezinde "yoksullukla ilgili kabul edilemez güçlükler" yer alır, çarkın dışında ise; saygısızlık, aşağılama, utanç ve damgalama, kişinin onuruna ve özgüvenine saldırı, ötekileştirme, insan haklarının reddi, sınırlandırılmış vatandaşlık, sessizlik ve güçsüzlük gibi ilişkisel-sembolik yönleri vurgulayan kavramlar yer almaktadır.

Tablo 1: Üç Temel Paradigma ve Yoksulluk Çarkı³

ONTOLOJİ	EPİSTEMOLOJİ	AKSİYOLOJİ	UYGULAMA	
TEMEL SORULAR	“Yoksulluğun doğası nedir?” “Yoksul insanların özellikleri nelerdir?”	“Yoksul insanlarla çalışırken ne türden bir bilgiye ihtiyaç duyuyoruz?”	“Sosyal hizmet uzmanları yoksul insanlarla çalışırken kendini etik olarak nerede konumlandırmalıdır?”	Yoksullukla ilgili uygulamaların içeriği nedir ve uygulamada nasıl bir yol izlenmelidir?
MUHAFAZAKÂR PARADİGMA	Yoksulluk, yoksulların psikolojik, ailevi ve toplumsal özelliklerinde kendini gösteren bir kültürdür.	Pozitivisttir, nesnel gerçeklik olarak mesleki bilgi	Yoksullar, sosyal ve ahlaki normlardan ciddi bir sapma sergiler ve toplumun normatif üyelerinin üretkenliğiyle geçinirler.	Gözetim ve Yeniden Eğitim
YAPISAL PARADİGMA	Yoksulluk, eşit olmayan sosyal yapıların ve kurumların sonucudur.	Pozitivisttir, nesnel gerçeklik olarak mesleki bilgi	Yoksulluk adil bir toplumla bağdaşmaz. Yeniden dağıtım etiği benimsenmelidir.	Toplumun Güçlendirilmesi ve Politika Değişikliği
YOKSULLUĞA DUYARLI PARADİGMA	Yoksulluk bir “insan hakları” ihlalidir. Yoksul insanlar, şiddetli ekonomik ve sembolik sermaye eksikliği koşullarında yoksulluğa direnen öznelere sahiptir.	Eleştirel-Yapılandırmacıdır Mesleki bilgi, müracaatçılarla kurulan ilişki yoluyla edinilir.	Dayanışma etiğine dayalıdır. Ötekileştirmeyi en aza indirmek için “biz” vurgusu yapılır.	Bilgi ve müdahalenin temeli olarak ilişki, “müracaatçıların yanında olmayı”, “mücadele etmeyi”, “aktif arabuluculuk faaliyetlerini” ve “savunuculuğu” içerir.

Maddi Sermaye Eksikliği: Yoksulluk, maddi sermaye eksikliği olarak görülür.

Sosyal Sermaye Eksikliği: Yoksulluk, iyi okullara, iyi istihdama, iyi mahallelerde yaşamaya veya iyi sağlık koşullarına erişimin sınırlı olması gibi “sınırlı sosyal fırsatlar” şeklinde ifade edilen, eşitsiz ve adaletsiz dağılımın bir sonucu olarak sosyal sermaye eksikliğini de içerir.

Sembolik Sermaye Eksikliği: Yoksulluk içindeki insanların “ötekileştirilmesinde” kendini gösteren sermaye eksikliğidir. Sembolik sermaye; yoksulluk içindeki insanları, yoksulluğa yanıt veren, yoksullukla baş edebilen ve onu aşmaya çalışan aktif sosyal failer olarak gören yeni bir refah teorisinin geliştirilmesine ilham verir.

3.1.1. Ontolojik Açıdan Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigması

Yoksullukla ilişkili geniş literatür, “Yoksulluğun doğası nedir?” ve “Yoksul insanların özellikleri nelerdir?” sorularına üç farklı şekilde yanıt vermektedir.

İlk olarak, muhafazakâr paradigma, 1966 yılında antropolog Oscar Lewis’in Porto Rikolular ve Meksikalılar üzerine yapmış olduğu alan araştırmaları sonucunda kavramsallaştırdığı “Yoksulluk Kültürü Teorisine” dayanır. Yoksulluk kültürüne göre yoksulluk, yoksul insanların psikolojik, ahlaki, davranışsal ve kültürel patolojilerinin veya eksikliklerinin toplamı olarak görülür. “*The Culture of Poverty*” başlıklı çalışmada Lewis (1966), yoksulların bireysel, ailesel ve toplumsal boyutta bir bütün olarak kurdukları ilişkilerde belirli sorunlu davranışlarla karakterize edildiğini vurgular. Bu boyutlarda yoksulluk kültürünün bir parçası olan yoksulların kişilik yapıları, aile yapıları/dinamikleri ve toplumsal düzeyde örgütlenme açısından eksikliklere sahip oldukları ifade edilir. Örneğin Lewis (1965), “*İşte Hayat: Yokluk Kültürü İçindeki Bir Porto Rikolu Aile Üzerine İnceleme*” isimli kitabında, yoksul bireylere ait duyguları şu şekilde betimlemiştir: “*Birey düzeyinde (yoksullara ait) başlıca özellikler toplumdan ayrı tutulma duygusu, çaresizlik, başkasına bağlı olduğunu duyma ve aşağılık duygusudur*”.

Bu ve benzeri bir söylemin, yoksul müracaatçıları damgalayan ve dışlayan uygulamalara zemin hazırladığı, özellikle yoksulların ahlaki değer yargılarının sorgulanması aracılığıyla yoksullara basmakalıp yargılarla bakılmasından ve aşağılayıcı yaklaşımlar içerdiğinden söz

³ **Kaynak:** Krumer-Nevo, M. (2016). Poverty-Aware Social Work: A Paradigm for Social Work Practice with People in Poverty: Table 1. *The British Journal of Social Work*, 46(6), 1793–1808. <http://doi.org/10.1093/bjsw/bcv118>

edilmektedir. Öte yandan, bu yakıştırmalara dayanarak geliştirilen politikaların yoksulluğa çözüm üretmekten çok, yoksulluk sorununu çözümsüz kılacağı vurgulanmaktadır (Özdoğan, 2010). Çünkü bu söylemin çağrıştırdığı yoksulluğun genel resmi yekpare, tek biçimli ve döngüsel, “yoksullaşmanın” ve “yoksul olarak kalmanın” nedeni yoksulların “onarılmayacak kişisel özellikleri” üzerinden kurgulanmıştır (Krumer-Nevo, 2016).

İkinci olarak, yapısal paradigma, yoksulluğun toplumsal eşitsizliklerden meydana geldiğini vurgular. Yapısal paradigmanın temel argümanı, yoksulluğun belirli hassas grupları sınırlayan fırsat eşitsizliklerinin oluşturduğu bir yapının sonucu olduğudur. Bu yapı; kısa süreli, enformel, güvencesiz, sendikasıız çalışma koşullarında, şiddetin yaygın olduğu sağlıksız yerleşim yerlerinde, düşük kaliteli okullarda, sağlık hizmetlerine erişimde yaşanan güçlüklerde ve damgalayıcı refah sistemlerinde kendini gösterir. Tüm bu toplumsal koşullar, yoksulluk yaşayan insanların davranışlarını etkiler ve sınırlı bir yaşam çerçevesi yaratır. Muhafazakâr ve yapısal paradigma açısından bir karşılaştırma yapılacak olursa, muhafazakâr paradigmanın yoksulluk ve yoksullukla ilgili güçlüklerin ortaya çıkış sorumluluğunu yoksul insanlara yüklerken, yapısal paradigmanın bu sorumluluğu “toplumsal kurumlara” yüklediği söylenebilmektedir (Krumer-Nevo, 2016, s.1797).

Üçüncü olarak, yoksulluğa duyarlı paradigma, yoksulluğu bir “insan hakları ihlali” olarak kavramsallaştırır. Bu paradigmanda yoksulluk, yalnızca maddi ve sosyal sermaye eksikliği olarak değil, bunun yanı sıra damgalanma, ayrımcılık, ötekileştirme, yoksulların sesinin ve bilgisinin görmezden gelinmesi biçimlerinde kendini gösteren sembolik sermaye eksikliği olarak da görülür. Sembolik sermayenin yoksullukla ilişkili bir paradigmaya dahil edilmesi, yoksulların “güç” ve “güçsüzlüğün” etkilerini deneyimlediği mikro boyuttaki günlük yaşam deneyimlerine de ışık tutar. Bu deneyimler, ırkçılığın yeni bir biçimi olan ve “mikro-saldırganlık (micro-aggression)” olarak isimlendirilen, dezavantajlı konumdaki gruplara mensup insanların gündelik yaşamlarındaki sıradan etkileşimlerinde karşılaştığı örtük ve üstü kapalı ayrımcı eylemleri içerir. Bu eylemler (örneğin, küçümseyici sözler, görmezden gelen bakışlar, jest ve mimik hareketleri), toplum içinde kanıksanan, yaygın, görünmez, farkına varılmaz ve gözden kaçırılabilir olmalarına karşın, kişiler ve sosyal gruplar arasında eşitsizlikler yaratma potansiyeli yüksek davranışları içerir (Ünal, 2018, s.3289).

Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigmasının ontolojik dayanağı açısından yoksulluk; eğitim, sağlık, istihdam vb. gibi alanlardaki sosyal fırsatlarda ve kişilerarası ilişkilerde ortaya çıkan adaletsizliklerden ve sosyoekonomik yapılardan kaynaklanan bir insan hakları ihlali olarak görülür. Bu ontolojik perspektiften yoksulluk yaşayan insanlar, günlük eylemlerinde ve kararlarında yoksulluğa direnen öznelerdir (Krumer-Nevo, 2016).

3.1.2. Epistemolojik Açıdan Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigması

Yoksullukla ilişkili epistemoloji “Yoksulluk içindeki insanlarla çalışırken ne türden bir bilgiye ihtiyaç duyuyoruz?” sorusuna yanıt aranmasını içerir. Bilmek eylemi; bir değerlendirme, teşhis, değerlendirme ve müdahale süreci için gerekli olan temel bir sosyal hizmet becerisidir. Muhafazakâr paradigma, bilgiye pozitivist bir yaklaşım benimser. Bu paradigmanda bilgi üretim sürecinin amacı, gerçeği olduğu haliyle bilmek, bilimsel araçları kullanmak, tarafsız ve nesnel olmaktır (Krumer- Nevo, 2016). Nitekim, yapısal paradigmanın epistemolojik tavrı da pozitivist olmakla birlikte, yapılandırmacı bakış açısını tamamen dışlamaz. Uygulamada, muhafazakâr paradigmanın yoksulların patolojisinin değerlendirilmesine yaptığı vurgu, yapısal paradigmanda yerini yoksulların güçlü yönlerinin değerlendirilmesine bırakır. Bu çerçevede yapısal paradigma, yoksul insanların yoksullukla mücadeleye aktif katılımına ve yoksulluğun kamusal alandaki belirgin tezahürlerine odaklanır (Krumer-Nevo, 2016). Yoksulluğa Duyarlı Paradigmanın epistemolojik temeli ise eleştirel-yapılandırmacıdır. Bu epistemoloji, pozitivist bakış açısının nesnel gerçekliği ortaya koyma ve gerçekliği doğru olarak temsil etme iddiasına karşı çıkar. Yapılandırmacı bileşen, toplumsal ilişkiler ve etkileşimler yoluyla üretilen bir yapı olarak gerçekliğe odaklanırken, eleştirel bileşen ise, gerçekliğin ve bilginin inşa edildiği bağlamda güç ilişkilerine ve süreçlerine odaklanır (Kincheloe, 2005). Bu epistemolojiye göre,

her bilgi üretim süreci politiktir ve bu süreçte özne, bilen, isteyen, özerk, kendini eleştirebilen aşkın bir öznedir (Foucault, 1986; Sarup, 1995, s.93).

Yoksulluğa Duyarlı Paradigma açısından anlamayı içeren mesleki bilgi, desteklenen ya da meydan okunan statükoya ilişkin bir konumlandırmayı beraberinde getirir. Pozitivist görüş için nesnellığe bir engel olarak görülen “müracaatçılar ile sosyal hizmet profesyonelleri arasındaki ilişki”, Yoksulluğa Duyarlı Paradigma için bir çıkış noktası, değerlendirme ve müdahale için mesleki bilginin elde edilebileceği bir alandır. Bu ilişki aynı zamanda, “ilişki temelli bilgi” olarak da adlandırılmaktadır. İlişki temelli bilginin beş temel özelliği şu şekilde ifade edilmektedir (Krumer-Nevo, 2016):

- İlişki, istikrarlı bir şekilde devam eden, zengin ve yoğun bir ilişki olmalıdır. Sosyal hizmet uzmanlarının müracaatçıların öznel deneyimlerini anlamaları, yalnızca birebir etkileşimler veya raporlamalar aracılığıyla değil, daha ziyade müracaatçıların gerçek yaşam bağlamını açığa çıkaracak çeşitli etkileşimler yoluyla olmalıdır.
- Ulaşılmak istenen bilgi, yoksulluk olgusunun müracaatçıların yaşamlarının her alanını etkilediği kabulünden hareket etmelidir. Bu kabul, sosyal hizmet uzmanının müracaatçıların maddi eksikliklerinin sonuçlarına, onların günlük yaşam deneyimlerini etkileyen sosyal kurumlarla ilişkilerine ve sembolik sermaye eksikliklerine ilişkin kişisel deneyimlerine odaklandığı anlamına gelir.
- İlişki temelli bilgi, yoksul insanların bakış açılarının derin bir algılamasını gerektirir. Durumsallık olarak ifade edilebilecek bu durum, yoksulluğun ve marjinalleştirilmenin özgün bir bakış açısı yarattığını, bu nedenle sosyal hizmet uygulamasının “yoksul müracaatçıların bakış açıları ve bilgileri” ışığında şekillendirilmesi gerektiğine dayanır.
- İlişki temelli bilgi, biçim değiştirmiş anlamları çözmeye odaklanan “şüpheli yorum bilgisi (hermenötik)” yerine, bir durumun bağlamsal olarak yeniden anlamlandırmasına odaklanan “inanç yorum bilgisi”ne dayanır. Sosyal hizmet uygulamasında uzman, bu inancı güç ilişkileri bağlamında konumlandırarak müracaatçılarına inanmayı bir rehber olarak görür.
- İlişki temelli bilgi, müracaatçıların öznelliğini saf dışı bırakan ve onlara “vaka” gözüyle bakan jargonları veya ötekileştirici dili gerektirmez. Bu noktada, müracaatçılarla iletişim kurmak, müracaatçıların karşılaştıkları güçlükler için bir problem çözme yolu aramak ve onlarla ilgili bir sosyal inceleme raporu yazmak, “somut”, “özgül” ve “gündelik güçlükleri tanımlayan” bir dilde yapılmalıdır.

3.1.3. Aksiyolojik Açıdan Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigması

Aksiyoloji, “neyin iyi olduğu, ne kadar iyi olduğu ve iyi olanın iyiyle ne kadar ilgili olduğu ile ilgilenir, iyi, güzel ve doğruyu sorgular” (Brogan, 1932). Aksiyoloji, değer hakkındaki yargıları inceleyen bir bileşendir. Sosyal hizmet açısından aksiyoloji, sosyal hizmet uygulama sürecinin tüm aşamalarında uzmanın kendi konumunu ve rolünü değerlendirmesiyle ilgilenir. Yoksullukla ilgili aksiyoloji ise “Sosyal hizmet uzmanı, yoksulluk yaşayan insanlarla çalışırken kendini etik olarak nerede konumlandırmalıdır?” sorusuna odaklanır. Bu soruya yanıt aramak için yoksullukla ilgili geçmişteki söylemlere odaklanmak bir çıkış noktası olabilir. Örneğin, “İyi” yoksullara karşı “kötü” yoksullar ikilemi, 18.yüzyılın sonundan ve 19.yüzyılın başına dek uzanan “hak eden” ve “hak etmeyen” yoksullar, “kişisel kusurları nedeniyle yoksullaşanlar” ve “kendi sorumlulukları dışındaki bir nedenden yoksullaşanlar” arasında ayırım yapan tartışmalara dayanır. Bu tartışma, toplum içinde farklı sosyal tepkilerin görünür olmasına zemin hazırlamıştır. Bu bağlamda, “hak eden yoksullar” sosyal yardımların yararlanıcı kitlesini oluşturmuştur. “Hak etmeyen yoksullar” ise, toplum tarafından istenmeyenlerdir ve yoldan sapmış olarak görülürler. Hak etmeyen yoksulların toplum tarafından hoş karşılanmayan özelliklerinin gözetim ve yeniden eğitime tabi tutulmaları yoluyla değiştirilmesi gerektiği ileri sürülmüştür (Özdoğan, 2010, s.110). Bu vurgunun arkasındaki muhafazakâr paradigma, ahlaki açıdan zedelenmiş, toplumun diğer üyelerinin üretkenliğiyle geçinen yoksulların edilgenliğini, bağımlılığını ve tembelliğini kısacası “kötü” özelliklerini; özgüven, bağımsızlık, rekabetçi ve çalışkan olma gibi “iyi” ilkelerle değiştirmeyi amaçlamıştır. Muhafazakâr paradigmaya göre

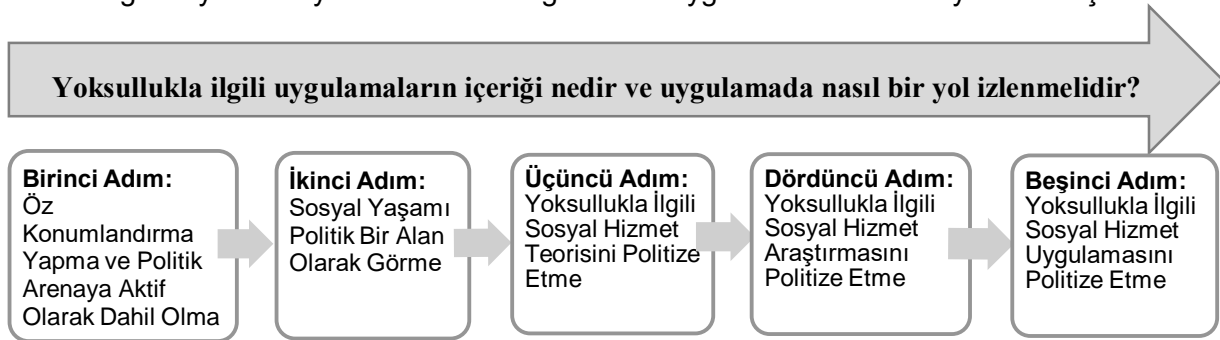
sosyal hizmet uzmanları, yoksullarla arasındaki mesafe ve ayrılığı korurken, “hegemonik olarak iyi olanı” temsil etme eğilimindedir (Krumer-Nevo, 2016). Öte yandan muhafazakâr paradigmanın yoksulluğa bakışı sosyal adalet, eşitlik ve hak mücadelesi gibi söylemlerden uzaktır.

Yapısal paradigma, sosyalist ideolojinin “iyi” olarak gördüğü eşitlik ve adalet değerlerine dayanır. Modern yoksulluğun, sermayenin tarihsel olarak özgül çelişkilerinin ürünü olduğunu varsayılır. Bu yönüyle paradigma, kapitalist toplumsal ilişkilerin genel yapısının yoksulluğu ve toplumsal statükoyu yeniden üretmede oynadığı rolü kabul eder. Bu yeniden üretim paradigması, yoksulluğun nesnel ve ekonomik kökenleri ile günlük sınırları yeniden üretmedeki rolü arasında ayırım yapar. Yapısal paradigma ekonomik ilişkilerin yoksulluğun üretimindeki etkisi ile kültürel üst yapısı arasındaki diyalektik etkileşime odaklanır (Harvey ve Reed, 1992). Muhafazakâr paradigmanın ele aldığı şekliyle hak eden ve hak etmeyen yoksullar ayrımı yapısal paradigma açısından önemsizdir. Yapısal paradigma yoksulluğu; eşitsiz sosyal düzenlemelerin, yapı ve kurumların sonucu olarak nitelediğinden, tüm yoksullar yardım almaya değerlidir. Bu yardım, yeniden dağıtım (redistribution) yoluyla insanları yoksulluğa iten ve bu yoksulluktan kurtulmalarını engelleyen yapısal engelleri değiştirilmesini amaçlar (Krumer-Nevo, 2016). Bu yönüyle yapısal paradigmanın yoksulluğa bakışının yeniden dağıtım ve değişim yaratma hedefleri temelinde daha eşitlik temelli olduğu düşünülebilse de paradigmanın ekonomik ilişkilere yaptığı yoğun vurguyla birey boyutunu göz ardı ettiği ileri sürülmektedir. Öte yandan sosyal hizmet açısından yapısal paradigmanın odaklandığı toplumun güçlendirilmesini içeren uygulamaların, sosyal hizmet uzmanlarının da dahil olacağı şekilde toplumun tüm aktörleriyle birlikte özgürleştirici bir güçlenmeyi niteleyip nitelemediği konusu da tartışmalıdır.

Yoksulluğa duyarlı paradigma ise muhafazakâr ve yapısal paradigmadan farklı olarak, “dayanışma etiğine” dayanır. Yoksulluğa duyarlı paradigma, sosyal hizmet uzmanlarının yoksulluk yaşayan insanların yanında durması, onların bilgilerini temsil etmesi ve toplumun çıkarlarını savunması gerektiğini savunur. Bu konumlanma, sosyal hizmet uzmanları ve yoksulluk yaşayan bireyler arasındaki dayanışmayı betimler. Böylece, güç ilişkilerine dayalı mesleki ilişkinin hem sosyal hizmet uzmanlarının hem de yoksulluk yaşayan kişiler üzerindeki hegemonik baskıyı önlemesi sağlanır. Öte yandan dayanışma, “güç”, “tarihsel geçmiş” ve “sosyal konum” açısından farklılıkların kabulüne dayalı olarak ötekileştirileni “biz”e dahil etmek için aktif bir çaba gösterilmesini ve bunun için etik bağlılık geliştirilmesini gerektirir (Krumer-Nevo, 2016, s.1802; Saar-Heiman, 2019).

3.1.4. Uygulama Açısından Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigması

Uygulama açısından yoksulluğa duyarlı sosyal hizmet paradigması “Yoksullukla ilgili uygulamaların içeriği nedir ve uygulamada nasıl bir yol izlenmelidir?” sorusu üzerinde temellenmektedir. Bu bölümde, yoksulluğa duyarlı sosyal hizmet paradigması ile uygulamada nasıl bir yol izlenebileceğine ilişkin adımlar bir rehber olarak sunulmaya çalışılmıştır. Şekil 1.’de Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigmasının uygulama adımlarına yer verilmiştir.

Şekil 1: Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigması Uygulama Adımları

Birinci Adım: Öz Konumlandırma Yapma ve Politik Arenaya Aktif Olarak Dahil Olma

Sosyal hizmet mesleği geleneksel olarak toplumun sınırlı kaynaklara ve güce sahip kesimleriyle çalışmıştır. Bu kesimdeki kişiler, kendilerini mevcut yapıları ve sistemleri başarılı bir şekilde kullanmaktan alıkoyan baskıcı toplumsal güçleri değiştirmek için mücadele etmektedir (Gitterman ve Germain, 2008). Bu mücadeleler yaşamın pek çok alanında ve gündelik ilişkilerde sürdürülmektedir. Ancak; Krumer-Nevo'nun (2017, s.812) ifade ettiği gibi "kamusal alanı ya da siyasi yaşamı, belirsiz bir şekilde, çok uzak bir arka plan olarak günlük sorunlardan, güçlüklerden ve faaliyetlerden kısacası mücadelelerden kopuk olarak ele alırız ve hiçbirimiz kendimizi onu etkileyen bir özne veya siyasi faaliyetlerde aktif rol alan biri olarak görmeyiz." Öte yandan politik alana dahil olmanın yalnızca duygusal olarak bir taraf tutma şeklinde gerçekleşeceğini düşünebiliriz. Oysa ki, politik alan yalnızca duygusal olarak dahil olunabilen ayrı bir yaşam arenası olmayabilir. Etkileşimde olunan toplumsal öznelerle birlikte mücadele etmek ve gerçek yaşama dahil olmak değişim ve dönüşüm yaratma kapasitesini artırmanın bir yolu da olabilir. Burada sosyal hizmetin tarihsel gerçeklikleri de göz önünde bulundurulmalıdır. Örneğin; 19. yüzyılın sonlarında ABD'de ortaya çıkan "Yerleşim Evleri" aşırı yoksulluk yaşayan kişilerin ekonomik ve sosyal olarak karşılanmamış gereksinimleri ile ilgili farkındalığa sahip olunarak bu gereksinimlerin karşılanması için çalışan ve bu yolla toplumsal değişimi önceleyen yapılardır. Ancak daha da önemlisi, bu yapılarda sorunlar, yine gündelik yaşamda bu sorunlarla karşılaşan bireylerle birlikte ele alınır ve sorunların çözümünde yerel, ulusal ve uluslararası boyutta "politik aktivizm" ile bütünleşik bir çözüm yoluna gidilirdi (Buz ve Ayyıldız, 2018). Burada özellikle Yerleşim Evi Hareketi'nin öncü isimleri olan Laura Jane Addams ve Ellen Gates Starr'ın, Endüstri Devrimi'nin yarattığı yoksulluğa karşı toplumsal düzen ve aidiyet ihtiyacını mücadeleciler ve gerçekten de eylemci bir ruhla analiz ettiği, bu yolda yerel ve ulusal boyuttaki mücadelelerle kamu politikalarının geliştirilmesinde etkili oldukları vurgulanması gereken önemli noktalardan biridir (Knight, 2014). Bu örnekten de görülebileceği gibi, sosyal hizmetin özellikle yoksullukla ilgili temel altyapısı kolektif bilinçten, çabadan ve mücadelelerden beslenmiştir. Bu noktada, sosyal hizmet uzmanı olarak her bireyin günlük ve mesleki yaşamını şekillendiren "politik" ve "kamusal" güçlerle ilgili bir öz-bilince sahip olması, kendini güç ilişkileri ağında konumlandırarak politik arenaya aktif birer özne olarak dahil olması uygulamaya dönük ilk adım olmalıdır.

İkinci Adım: Sosyal Yaşamı Politik Bir Alan Olarak Görme

Birinci adım ile bağlantılı olarak, gücün insanların davranışlarına ve ilişkilerine nasıl sızdığının ve onları nasıl şekillendirdiğinin, dilden politikaya ve politikadan diğer insanlara nasıl yayıldığının izini sürmek; dışlanma, ayrımcılık ve baskının nasıl toplumsal hiyerarşiler yarattığını ve bunların günlük yaşamdan uzak bir arenada değil, aksine bireylerin kişisel ve kişiler arası ilişkilerinde de nasıl yer tuttuğunu görmeye çalışmak uygulamaya dönük ikinci adımdır (Krumer-Nevo, 2017). Öte yandan sosyal hizmetin odaklarından biri olarak "politik sosyal hizmet" de burada vurgulanması gereken önemli bir noktadır. Politik sosyal hizmet hem politika oluşturmada hem de politik sürecin kendisinde sosyal değişim yaratmak için ihtiyaç duyulan "güç dinamiklerini" açık bir şekilde ön plana çıkaran uygulama, araştırma ve teori olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca politik sosyal hizmet alanı, politik bağlamda değişimi gerçekleştirebilmek için sosyal hizmet uzmanlarının ihtiyaç duyduğu bilgi, beceri, tutum, değer ve davranışları da içermektedir (Lane vd., 2018). Buradan hareketle, sosyal ve mesleki yaşam etkileşiminin de politik güç dinamiklerinin bir uzantısı olduğunun farkında olunması kısacası bu konuda politik bilince sahip olunması sosyal hizmet uzmanları için oldukça önemlidir.

Üçüncü Adım: Yoksullukla İlgili Sosyal Hizmet Teorisini Politize Etme

Sosyal hizmet açısından "hiçbir profesyonel uygulama apolitik olamaz" (Lewis, 2003; akt. Reisch ve Jani, 2012). Bu durum sosyal hizmet teorisi için de geçerlidir. Yoksulluğu anlamak için politik bir bakış açısı kullanmak, sosyal yaşamı politik bir alan olarak görmek ve teoriyi bu yönde şekillendirmek, yoksulluğu güç ilişkileri bağlamına yerleştirmektir. Yoksulluğun güç ilişkileri bağlamına yerleştirilmesi, yoksulluğun yalnızca maddi sermaye yoksunluğunun bir sonucu olarak değil, iyi fırsatlara erişimin sınırlı olması (sosyal sermaye eksikliği) nedeniyle

toplumsal olarak dışlanma ve ayrımcılığa uğrama (sembolik sermaye eksikliği) bağlamında da ele alınmasını gerektirmektedir (Marshall, 1999, s.825; Krumer-Nevo, 2017, s.813).

Dördüncü Adım: Yoksullukla İlgili Sosyal Hizmet Araştırmasını Politize Etme

Bu adım, politik olanı tanımanın yani politize etmenin, sosyal hizmet araştırması hakkında düşünmemizde bizlere nasıl rehberlik edebileceği ve bunun sosyal hizmet araştırması için ne tür sonuçlarının olacağı ile ilgilidir. Öte yandan sosyal bilimlerdeki reflektif ve eleştirel bakış açısı, sosyal hizmet araştırmasına politik eylem yaratabilmek için tartışmalarla donatılmış bir alan da sunmuştur. Bu alanda, uygulamalarımızı besleyen sosyal ve kültürel bileşenlere, düşünce biçimlerine, dış dünyayı anlamlandırma süreçlerine meydan okumak için “içeriye doğru” bir bakışla sosyal hizmet araştırması yapmak oldukça önemlidir. Bu süreç, araştırma yoluyla statükoya ilişkin sorgulama yapmayı, hegemonik tutumları güçlendirmeyi veya bu tutumlara meydan okumayı içermektedir.

Sosyal hizmet araştırmasının politize edilmesinde “*eleştirel düşünümSELLİK*” ön plana çıkan kavramlardan biri olmaktadır. Eleştirel düşünümSELLİK, bilinçli özneler olarak sosyal hizmet uzmanlarının hem yaşamlarını şekillendiren sosyo-tarihsel gerçekliğin hem de bu gerçekliği dönüştürme kapasitelerinin derinleşen farkındalığını içerir. Aynı zamanda eleştirel düşünümSELLİK, araştırmacının örtük bilgisini ve deneyimini ifade etmesinin ve incelemesinin de bir yoludur (O’Connor, 1998).

Sosyal hizmet araştırmasında eleştirel düşünümSELLİK, araştırmanın temellendiği soruların incelenmesinden araştırma bulgularının sunulmasına kadar uzanır, kısacası sosyal hizmet araştırma sürecinin tümüne hakimdir (Krumer-Nevo, 2017). Ayrıca, araştırma sorularını seçerken veya hazırlarken, bakış açısının farkında olunması, özellikle marjinalleştirilmiş insanların yaşamlarıyla ilgili konuları incelerken oldukça önemlidir. Çünkü hegemonik bakış açısından bakıldığında, marjinalleştirilmiş grupların “kusurları” görülme eğilimindeyken, marjinalleştirilmiş grupların bakış açısından bakıldığında çok daha farklı ve şaşırtıcı bulgularla karşılaşılabilir. Öte yandan, yoksullukla kesişebilecek diğer durumların (örneğin; etnik köken, ırk, cinsel yönelim, engellilik vb.) varlığı da dikkate alınmalıdır (Krumer-Nevo, 2017, s.818). Araştırma sürecinde önemli olan bir diğer nokta, yoksulluk yaşayan kişilerin ötekileştirilmesini engellemek adına dilin kullanımına dikkat edilmesidir. Bu dikkat; kelime dağarcığına özen gösterilmesini, jargonlardan kaçınılmasını ve bu yolla hegemonik tutumlardan uzak durulmasını içerir (Krumer-Nevo, 2016).

Beşinci Adım: Yoksullukla İlgili Sosyal Hizmet Uygulamasını Politize Etme

Bu adım, sosyal hizmet uzmanlarının öz-bilince dayanarak kendilerini ideolojiler, politikalar ve söylemlerin karşısında veya yanında konumlandırması, bu yolla mesleki faaliyetlerin politize edilmesini içermektedir (Krumer-Nevo, 2017). Sosyal hizmet uygulamasını politize etmek, yoksulluk yaşayan bireylerin ihtiyaçlarını tanımlama, ihtiyaçların karşılanması için alternatif stratejiler üretme ve bu stratejilerin etkinliğini değerlendirme olanağı sunar.

Son olarak; bir yol haritası niteliğindeki bu beş uygulama adımının her birinin yoksulluğa odaklanışımızda birbiriyle etkileşen mesleki ve akademik mücadele alanlarımız olduğunu ve her şeyin ötesinde bu süreçlerin sosyal adaletin sağlanması yolunda eylemler içerdiğini gözden kaçırmamalıyız. Jane Addams’ın (2006) da belirttiği gibi sosyal hizmet uzmanları olarak bizler, “*adalet ve baskının dur durak bilmeyen gelgitinde, hepimiz elimizden geldiğince kanallar kazmalıyız ki, uygun zamanda, kabaran dalganın bir kısmı hayatın çorak yerlerine taşınabilsin.*”

4. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Eleştirel Teori ve Baskı Karşıtı Yaklaşım, Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigmasının beslediği iki temel kaynağı oluşturmaktadır. Bu teori ve yaklaşımda, bireylerin karşılaştığı yoksulluk gibi sorunların daha geniş bir bağlamda analiz edilmesi ve sosyal adaletin sağlanması hedefi doğrultusunda özgürleştirici ve dönüştürücü bir uygulama ortaya koyma çabası ağır basmaktadır. Bu düzlemde; Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigması ile

eleştirel sosyal hizmet uygulamaları arasında benzerlikler olsa da Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigmasının; yoksulluğu, bireylerin ve ailelerin yaşamlarını derinden etkileyen “çok boyutlu baskı mekanizmalarının” sonucunda ortaya çıkan bir insan hakları ihlali olarak ele alması, yoksulluğu hem yapısal eşitsizlik hem de bir sembolik sermaye eksikliği olarak kavramsallaştırılması ve bu temel özelliklerin insanların günlük yaşamlarını nasıl şekillendirdiğine odaklanması gibi nedenlerle Eleştirel Teori ve Baskı Karşıtı Yaklaşımından farklılaşmaktadır. Öte yandan, Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigmasını sosyal hizmet mesleği ve disiplini açısından önemli ve özgün kılan özellik; sosyal hizmetin görme (ontoloji), bilme (epistemoloji), kendini taahhüt etme (aksiyoloji) ve yoksulluk içindeki insanlarla çalışma (uygulama yapma) biçimlerini bütünleştirmesidir.

Yoksulluğun bir insan hakları sorunu olarak görülmediği, sosyal hizmetin politik yönlerinin depolitize edildiği (ya da sosyal hizmetin politikadan ayrı bir şekilde görüldüğü) ve yoksulluk durumunun değiştirilemeyeceğine duyulan inancın güç kazanmaya başladığı günümüzde, sosyal sorunlar “bireyselleştirilme” ve yoksul bireyler “ötekileştirilme” eğilimindedir. Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigması, sosyal hizmet uzmanlarını tüm bu eğilimlere meydan okumaya, yoksulluğa karşı direnmeye, yoksulluğa direnen bireylerin mücadelesine katılmaya ve sosyal hizmet uygulamasını bir sosyal adalet aracı olarak yeniden şekillendirmeye çağırılmaktadır.

Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigması, sosyal hizmet uzmanlarının toplumun profesyonel müdahaleleri kontrol etmek için tasarladığı normatif sınırlara meydan okuduğu ve bu sınırlamaları özgürleştirici ve insan merkezli yollarla yeniden yapılandırdığı geniş bir bakış açısına sahiptir. Hatta sosyal hizmet eğitiminde yoksulluğa duyarlı bir pedagojinin benimsenmesinin gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Örneğin; Roets vd. (2020) sosyal hizmet ve eğitim bilimleri alanında bir grup yüksek lisans öğrencisi ile gerçekleştirdikleri araştırmada; yoksulluğa duyarlı pedagojinin ve eğitimin, öğrencilerin yoksulluğa ilişkin kişisel ve genel fikirleri eleştirel bir şekilde yapı sökümü uğratma, çevreleri ve daha geniş tarihsel ve sosyo-politik bağlamla ilgili olarak “bir duruş sergileme (öz-konulandırma)” ve öğrencilerin kendilerini bu bağlamda konumlandırmasına teşvik ettiğini kanıtlamıştır. Bu bağlamda; sosyal hizmet uzmanlarının öz-konulandırma yaparak sosyal hizmet uygulamalarına dahil olması, yoksullukla ilişkili öz-farkındalığın geliştirilmesi adına sosyal hizmet eğitimcilerinin, sosyal hizmet eğitimine başlanan ilk dönemden itibaren öğrencilerin “adalet” duygusunu geliştirmeye ve sosyo-politik bir duruş benimsemesine yardımcı olması önemlidir.

Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigması açısından bu çalışmada, her ne kadar teorik boyuta odaklanılmış olsa da sunulan bu teorik temelin aslında yerleşik ve somutlaşmış bir dayanağı da mevcuttur. Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigması, 2016 yılında İsrail Çalışma, Sosyal İlişkiler ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından sosyal hizmet departmanlarında öncü bir model olarak benimsenmiştir. Ayrıca, paradigma, İsrail’de yüzden fazla sosyal hizmet departmanında ve çocuk koruma programları gibi çeşitli programların ana mesleki çerçevesi olarak uygulanmaya devam etmektedir (Krumer-Nevo vd., 2019; Saar-Heiman, 2019). Öte yandan, Cohen-Rimer (2022) tarafından ortaya konan yakın tarihli bir çalışmada, Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigmasının yoksullukla ilgili yasa yapma süreçlerine dahil edilmesi ve refah alanında yoksulluğa duyarlı bir mevzuat ortaya koymanın önemi üzerinde durulmuştur. Tüm bu örnekler, Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigmasının teori ve uygulamayla bütünleşik bir sistemde ele alınabileceğini göstermektedir. Bu temelde; Türkiye’deki sosyal hizmet kurumlarında veya programlarında da içinde yaşanan toplumun ve kurumsal yapıların özellikleri de göz önünde bulundurularak Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigmasının uygulamaya geçirilmesi için bir başlangıç yaratmak adına pilot çalışmalar yapılandırılabilir. Bu pilot çalışmalar aynı zamanda, Türkiye’deki sosyal politikaları geliştirici bir örnek sunabilir.

Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigması, Türkiye’deki sosyal hizmet araştırmalarında yansımaları henüz bulamamıştır. Bununla birlikte paradigmaya yalnızca, Türkiye’de sosyal hizmet ve yoksulluk alanında ortaya konan az sayıda çalışmanın (bkz. Başer ve Kırılıoğlu, 2020) teorik çerçevesinde yer verildiği, ancak Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet

Paradigmasının düşünsel, teorik ve uygulamaya dönük boyutlarını bir arada irdeleyen bir çalışmanın mevcut olmadığı görülmüştür.

Ortaya konulan bu çalışmanın öncülüğünde, Yoksulluğa Duyarlı Sosyal Hizmet Paradigması temelinde ortaya konulacak başka bilimsel çalışmalara da ihtiyaç duyulmaktadır. Sonuç olarak; sosyal hizmet mesleğine ve disiplinine sunabileceği potansiyel katkılar göz önünde bulundurularak bu konudaki çalışmaların sayısı artırılmasının, sosyal hizmetin teorik ve uygulamaya yönelik alt yapısını daha da güçlendireceği düşünülmektedir.

5. ÇATIŞMA BEYANI

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Addams, J. (2006). *Twenty years at hull house with autobiographical notes*. Chicago: Dodo Press.
- Albayrak, H. (2021). Eleştirel sosyal hizmet teorisi ve uygulaması. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 32(1), 383-401. doi: 10.33417/tsh.791666
- Alcock, P. (1997). *Understanding poverty*. Basingstoke: Macmillan.
- Başçılar, M. & Taşci, A. (2018). İş yükü ve iş tatmini arasındaki ilişki: sosyal hizmet uzmanları üzerine bir araştırma. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, (4), 330-344.
- Başer, D. & Akçay, S. (2019). Araçsal akıl ve sosyal hizmet: bürokrasi ve yönetimsellik bağlamında bir değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 30(3), 1033-1051. doi: 10.33417/tsh.622596
- Başer, D., Kalaycı Kıriloğlu, H. İ., & Kıriloğlu, M. (2017). Sosyal hizmet ve Bauman: Sosyal adalet. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10 (2), 1007-1020. doi: 10.17218/hititsosbil.336916
- Başer, D. & Kıriloğlu, M. (2020). Türkiye'deki sosyal yardım sistemine yönelik sosyal hizmet uzmanlarının deneyimleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(4), 1486-1513. doi: 10.33417/tsh.732889
- Buz, S. & Ayyıldız, A. A. (2019). Sosyal hizmette toplum merkezleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 30 (1), 187-212. doi: 10.33417/tsh.516802
- Brogan, A. P. (1932). Philosophy and the problem of value. *Proceedings and Addresses of the American Philosophical Association*, 6, 105-129. doi: 10.2307/1483020
- Campbell, C. (2003). *Anti-oppressive social work: Promoting equity and social justice*. Halifax, NS: Author.
- Cohen-Rimer, Y. (2022). Participation in welfare legislation—A poverty-aware paradigm. *Regulation & Governance*. doi: 10.1111/rego.12451
- Davis, A., & Wainwright, S. (2005). Combating poverty and social exclusion: Implications for social work education. *Social Work Education*, 24, 259–273.
- Dominelli, L. (2002). *Anti-oppressive social work theory and practice*. NY: Palgrave Macmillan.
- Ferguson, I., & Woodward, R. (2009). *Radical social work in practice: Making a difference*. Portland, OR: Policy Press.
- Fook, J. (2002). *Social work: Critical theory and practice*. London, UK: SAGE Publications.
- Forde, C., & Lynch, D. (2014). Critical practice for challenging times: Social workers' engagement with community work. *The British Journal of Social Work*, 44(8), 2078–2094. doi:10.1093/bjsw/bct091
- Foucault, M. (1986). *Cinselliğin tarihi 1*. İstanbul: Afa Yayınları.
- Garrett, P.M. (2002). Social work and the just society: diversity, difference and the sequestration of poverty. *Journal of Social Work*, 2(2), 187-210. doi: 10.1177/146801730200200205
- Geuss, R. (2002). *Eleştirel teori Habermas ve Frankfurt Okulu*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- Gil, D. G. (1998). *Confronting injustice and oppression: concepts and strategies for social workers*. New York, NY: Columbia University Press.
- Gitterman, A., & Germain, C. B. (2008). *The life model of social work practice: advances in theory and practice (Third Edition)* (3rd ed.). Columbia University Press. <http://www.jstor.org/stable/10.7312/gitt13998>
- Guba, E. G., & Lincoln, Y. S. (1994). Competing paradigms in qualitative research. In *Handbook of qualitative research*. (pp. 105-117). Thousand Oaks, CA, US: Sage Publications, Inc.
- Gülenç, K. (2015). *Frankfurt Okulu eleştirisi, toplum ve bilim*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Harvey, D. L., & Reed, M. (1992). Paradigms of poverty: a critical assessment of contemporary perspectives. *International Journal of Politics, Culture, and Society*, 6(2), 269–297.
- Healy, L. M. (2005). *Social work theories in context: creating frameworks for practice*. New York, NY: Palgrave Macmillan.
- Heron, J., & Reason, P. (1997). A participatory inquiry paradigm. *Qualitative Inquiry*, 3(3), 274-294. doi: 10.1177/107780049700300302
- Ife, J. (2012). *Human rights and social work towards rights-based practice* (Third edition). New York: Cambridge University Press.
- İçağasıoğlu Çoban, A., & Buz, S. (2018). Eleştirel teori: gelişimi, kabulleri ve sosyal hizmette kullanımı. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 19(1), 71-88.
- Jubb, P.B. (1999). Whistleblowing: a restrictive definition and interpretation. *Journal of Business Ethics*, 21(1), 77-94. doi: 10.1023/a:1005922701763
- Kartal, R.N. (2021). Gerçekler ve illüzyonlar ekseninde eleştirel (critical) teori/yaklaşım. *Asya Studies*, 16, 195-213. doi: 10.31455/asya.895617
- Kincheloe, J.L. (2005). *Critical constructivism primer*. New York, NY: Peter Lang Publishing.
- Knight, L.W. (2014). *Jane Addams: eylemci bir ruh*. Ankara: Ayizi Yayınları.
- Krumer-Nevo, M., & Lev-Wiesel, R. (2005). Attitudes of social work students toward clients with basic needs. *Journal of Social Work Education*, 41(3), 545-556. doi: 10.5175/JSWE.2005.200303137
- Krumer-Nevo, M., Slonim-Nevo, V. & Hirshenzon-Segev, E. (2006). Social workers and their long-term clients, *Journal of Social Service Research*, 33 (1), 27-38, doi: 10.1300/J079v33n01_03
- Krumer-Nevo, M., Weiss-Gal, I., & Monnickendam, M. (2009). Poverty-aware social work practice: A conceptual framework for social work education. *Journal of Social Work Education*, 45(2), 225-243. doi: 10.5175/jswe.2009.200600144
- Krumer-Nevo, M., Weiss-Gal, I., & Levin, L. I. A. (2011). Searching for poverty-aware social work: discourse analysis of job descriptions. *Journal of Social Policy*, 40(2), 313-332. doi:10.1017/s004727941000053x
- Krumer-Nevo, M. (2016). Poverty-aware social work: a paradigm for social work practice with people in poverty. *British Journal of Social Work*, 46(6), 1793-1808. doi: 10.1093/bjsw/bcv118
- Krumer-Nevo, M. (2017). Poverty and the political: wresting the political out of and into social work theory, research and practice. *European Journal of Social Work*, 20(6), 811-822. doi: 10.1080/13691457.2017.1318264
- Krumer- Nevo, M., Meir, A., & Weisberg-Nakash (2019). Poverty-aware social work: application of the paradigm in social service departments during 2014-2018. *Social Security Israel Journal of Social Policy*, 106, vii.
- Kuhn, T. (1970). In the structure of scientific revolutions. *American Journal of Physics*, II (7). University of Chicago Press. doi: 10.7208/chicago/9780226458106.001.0001
- Lane, S. R., Ostrander, J., & Smith, T. R. (2018). 'Politics is social work with power': training social workers for elected office. *Social Work Education*, 37(1), 1–16. doi: 10.1080/02615479.2017.1366975
- Lewis, O. (1965). *İşte hayat: Yokluk kültürü içindeki bir Porto Rikolu aile üzerine inceleme*. İstanbul: E Yayınları.

- Lewis, O. (1966). The culture of poverty. *Scientific American*, 215(4), 19-25.
- Lister, R. (2004). *Poverty*. Cambridge: Polity Press.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- O'Connor, M.K. (1998). *Social work constructivist research* (1st ed.). New York: Routledge. doi: 10.4324/9780203765142
- Özdoğan, F. (2010). Yoksulluk kültürü yaklaşımı üzerine bir değerlendirme. *Yardım ve Dayanışma Dergisi*, 1, 97-115.
- Parrott, L. (2014). *Social work and poverty: A critical approach*. Bristol, England: Policy Press.
- Reisch, M., & Jani, J. S. (2012). The New Politics of Social Work Practice: Understanding Context to Promote Change. *The British Journal of Social Work*, 42(6), 1132–1150.
- Roets, G., Van Beveren, L., Saar-Heiman, Y., Degerickx, H., Vandekinderen, C., Krumer-Nevo, M., . . . Roose, R. (2020). Developing a poverty-aware pedagogy: from paradigm to reflexive practice in post-academic social work education. *British Journal of Social Work*, 50(5), 1495-1512. doi: 10.1093/bjsw/bcaa043
- Saar-Heiman, Y., Lavie-Ajayi, M., & Krumer-Nevo, M. (2017). Poverty-aware social work practice: service users' perspectives. *Child & Family Social Work*, 22(2), 1054-1063. doi: 10.1111/cfs.12325
- Saar-Heiman, Y. (2019). *Poverty aware social work in the child protection system: relationship, power, and social context* (PhD). Ben-Gurion University, Beer-Sheva.
- Sarup, M. (1995). *Post-yapısalcılık ve postmodernizm*. Ankara: Ark Yayınevi.
- Schroeder, M. (2012). Value theory. The Stanford encyclopedia of philosophy. Editor: Edward N. Zalta Erişim Adresi: <https://leibniz.stanford.edu/friends/preview/value-theory/> Erişim Tarihi: 01.11.2021.
- Sheedy, M. (2013). *Core themes in social work: power, poverty, politics and values*. Maidenhead: Open University Press.
- Stoeffler, S. W. (2019). Social work and poverty: A critical examination of intersecting theories. *Social Development Issues*, 41(2), 21-32.
- Strier, R., & Binyamin, S. (2010). Developing anti-oppressive services for the poor a theoretical and organisational rationale. *The British Journal of Social Work*, 40(6), 1908-1926. doi: 10.1093/bjsw/bcpl22
- Tuncay, T., & İl, S. (2006). Sosyal hizmette baskı karşıtı uygulama sosyal adalet paradigması temelinde bir özgürleştirme pratiği. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 17(2), 59-72.
- Turner, F. J. (2011). *Social work treatment: Interlocking theoretical approaches* (5th ed.). New York, NY: Oxford University Press.
- Ünal, S. (2018). İrksal temelli ayrımcılığın yeni görünmez yüzü: kültürel karşılaşmalar ve mikro-saldırganlıklar. *International Journal of Social Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 5(28), 3288-3308. doi: 10.26450/jshsr.726
- Waldegrave, C. (2005). "Just Therapy" with families on low incomes. *Child Welfare: Journal of Policy, Practice, and Program*, 84(2), 265–276.
- Ward, N. (2009). Social exclusion, social identity and social work: analysing social exclusion from a material discursive perspective. *Social Work Education*, 28 (3), 237–252. doi: 10.1080/02615470802659332